Kurdistan Regional Government-Iraq
Ministry of Higher Education and Scientific Research, Duhok Polytechnic University
Technical Institute - shingal

حكومەتا هەرێما كوردستانێ – عيراق
وەزارەتا خوێندنا بالا و توێژينێت زانستى
زانكويا پوليتەكنيكى يا دهوك
پەيمانگەها تەكنيكى – شنكال
بەشى كاركيرى تەندرستى – قوناغا ئيكێ

راپورتەك لسەر

باژێرێ دهوكى و مێژوويا وێ

بو بابەتێ كوردولوجيى

ئامادەكرن

نسيمه شرف خلف

بسەربپەرشتيا

م.هاريكار/ فرست طيب عبدوالله

٢٠٢٠ - ٢٠٢١

ناڤەروکا راپورتێ

ژ	ناڤەروک	لاپەر
١	پێشەکی:	٢
٢	میژوویا باژێری دهوکێ:	٣
٣	مانا و رامانا پەیڤا دهوک:	٤
٤	دهوک دبەرپەرین دیروکی دا:	٦
٥	ژێدەر:	١٢

مێژوویا پارێزگەها دوهۆكێ

پێشەكی:

دهۆك یەك ژ چوار باژێرێن سەرەكیێن باشوورێ كوردستانێ یە و مەلبەندێ پارێزگەها دهۆكێ یە كو هەر شەش قەزایێن دهۆك ، ئامێدیێ ، زاخۆ ، سیمێلێ ، ئاكرێ وشێخان ڤەدگریت و ل مەها شوباتا ئەڤ ساله پێشنیارا ب قەزاكرنا بەردەرەش ژ ئالیێ جڤاتا پارێزگەها ڤە هاتیە بلندكرن بۆ جڤاتا وەزیرێن هەرێما كوردستانێ و ب پەسندكرنا ڤێ پێشنیارێ دێ دهوک ببتە حەفت قەزا، پارێزگەها دهۆكێ دكەڤیتە باكورێ رۆژئاڤایێ هەرێما كوردستانێ و باكورێ عیراقێ. سەرژمێرا سەرانسەری پارێزگەها دهۆكێ نێزیكی ٨٥٠.٠٠٠ هزار كەسانە و سەرژمێریارا پاژێری ژ ٢٥٠.٠٠٠ هزار كەسان د بووریت. رووبەرێ باژێری ئانكو توخیبێ باژێرڤانیا دهۆكێ ٤١ كیلو مێترێن جوار گوشەیە.

میژوویا باژێری دهوکێ:

دهۆك وەك پاژێر پاژێرەکێ نوویە و ژ دەسپێکا سالێن حەفتێیان ڤە پتر بەرەف باژێرینیێ و بەسنێن باژێران چوویە و سیمایێن باژێران لێ دیار بوونە ، بەلێ وەك جە و وار نیشانێن کەڤنێن ژیانێ ، دهۆك وارکێ کەڤن و دیرۆکییە ، بوونا چەندین شوینە وارێن کەڤن دیاردکەن کو جەندین هزار شارستانیەتەك ل دیڤ چاخێ خوە ل ڤێ دەڤەرێ هەبوو کو دڤی واریدا ئەم دکارین ئاماژەی ب چەندەکان ژ ڤان شوینەواران بکەین.
گوندێ نەمریکێ کو دکەڤیتە ناحیا فەیدیێ گ ژێریا دهۆکێ و رۆژ هەلاتێ روبارێ دجلە ، ئێکە ژ کەڤنترین گوندێن چەرخێ بەر دینێ نوو و ل سالا ١٩٨٥ ژ ئالیێ شاندەکێ زانکۆیا وارشو یا پولونی ب سەرپەرشتیا پروفیسور (کوسولویسکی) هەلکولین (تنقیب) و ڤەکولین لێ هاتینە کرن و د ئەنجامدا دیار بوویە کو دیرۆکا وێ دزڤریتەڤە هەشت هزار سالان بەری زایینێ و د بەردەوامیا هەلکولین و ڤەکولینێن شوینەواری و دیتنەڤا هەستیکێن گیانەوەران ل نێزیکی ڤی جهی هەبوویە ئانکو ل دەستپێکا چەرخێ بەردینێ کەڤن.
هەروەسان شکەفتا چوار ستوین یا دکەڤیتە هنداڤ گەلیێ دهۆکێ وەك دیرۆکنڤیس و شوینەوارناس ددەن دیار کرن کو پەرستگەهەکا میترایی و پاشتر زەردەشتی بوویە و هەموو نیشانێن دڤێ شکەفتێدا دیاردکەن کو ژیانا مرۆڤان ل ڤی جهی کەڤناتیەك دیرۆکی هەیە.
وەك بسپورێ شوینەواران هێژا (حەسەن ئەحمەد) ددەت دیارکرن:- دیرۆکا چوار ستوین د زڤریتەڤە چەرخێ بەردینێ ناڤەراست و کەڤنترین بەلگێن وێ د زڤرنەڤە (١٢٠٠٠) سالان بەری زایینێ و نووترین ژی دزڤرنەڤە سالا (١٢٠٠)ێ زاینیی.
هەر ب ڤی رەنگی بوونا چەندین گر و شینەوارێن دیرۆکی ل دەڤەرا دهۆکێ مینا گرێ باستکێ و کەمونە کو دزڤرتەڤە سەردەمێ دەولەتا میتانی یا کوردی و گرێ مالتایێ و شکەفتا هەلامەتا ل شندوخا ژێریا دهۆکێ گروڤەگێ دی یێ بوونا ژیان و ژیار و شارستانیەتێ یە ل ڤی جهی.

ل سەردەمێ ئاشوری و میدیان ژی ڤێ دەڤەرێ گرنگیەك مەزن هەبوویە ، ژ بەر کو چەندین رێك و گەلی یێن سەرەکی یێن ئەڤ دەولەتە ب تایبەت دەولەتا ئاشوری ب وەلاتێن دیترڤە گرێددان مینا گەلیێ زاخۆ ، گەلیێ دهۆکێ ، رێکا قەشەفرێ ، رێکا زرکا ، رێکا دەر گەلا شێخا و گەلی و رێکێن دیتریێن دکەڤنە دەڤەرا دهۆکێ و دەوروبەرێن وێ ، ئەڤ رێك و گەلیە رێکێن سەرەکییێن بازرگانی و سەربازییێن ناڤبەرا وەلاتێن میزوپوتامیا و ئاسیا ناڤین و ئیران و رۆمان ویێن دی بوون.

پرۆفیسور فورد دبێژیت: هندەك ڤەکولەر دوێ باوەرێدانە باژێرێ دهۆکێ یێ نهو ل شوینا باژێرێ ئاشوری (ئادیان) هاتیە ئاڤاکرن کو پایتەختێ کەرتێ (رمیوسی) بوویە ژ ئیمبراتویا ئاشوری ، پەرتۆکا (المرشد الی مواطن الاثار والحضارة) یا مامۆستایایان (طه باقر ص فؤاد سفر) و ئاماژە ب وێ چەندێ دکەت کو باژێرێ (مالیاتی) گوندێ مالتایا نهو ژی چهەکێ سەربازیێ گرنگ بوویە و دسەردەمێ شاهێ ئاشوری (سنحاریب) ٧٠٤ – ٦٨١ پ.ز. چەند شوینەوارێن دی مینا شکەفت و پەیکەر و نەخشێن بەردین و پروڤەنتەرە و پەرستگەه دێرو کنشت و مزگەفتێن ل ڤێ دەڤەرێ هەین نیشانا بەردەوامی و کەڤناتیا ژیان و ژیار و شارستانیەتێنە ل ڤێ دەڤەرێ ژ چەند هزار سالان بەری زایینێ ڤە.

مانا و رامانا پەیڤا دهوک:

دەرباری پەیڤا (دهۆك) ژی چەند بۆچوونەك هەنە:-

دیرۆکنڤیس ئەنوەر مایی ژ زار دهڤێ (هارتمان) ژ گۆڤارا (العالمین) ڤەدگوهێزیت و دبێژیت:- ل سەردەمێ ئیمبراتور (تاسیسوس بیزا سیوس) ناڤێ دهۆك (جاهۆك) بوویە. دێرۆکنڤیس حسین حوزنی موکریانی دبێژیت: ل نیڤا سەد سالیا چوارێ زایینی میرەکی ب ناڤێ (ئاخ شندۆ) حوکمداری ل جهێ دهۆکێ کریە ژ هەر بەرهەکی یان متایەکێ بازرکانیدوهوك ئانکو دو مست سەرانە یان خویك وەرگرتیە ب ڤی رەنگی ئەڤ چهە ب دهۆك هاتیە ناڤکرن. بەگێ هارتمان دوێ باروەرێدایە کو (ئاخ شندوی) ل سەد سالیا دووێ

زاييني ل (شندوخا) دەستەلايدارى كريە. كو ئەڤەژى چ بابەتى نا گوهريت ، چنگو (شندوخا) وى چاخى (كو ئەڤرۆ تاخەكێ دهۆكێ يە) نێزيكى دهۆكێ بوويە و دهۆك بتر ژ شندوخا نێزكى دەرو گەگى بوويە و جهێ وەرگرتنا ڤێ خويكێ بوويە.

ئەنور مايى هەرچەنەدە پشتاڤانيا بۆ چوونا (هارتمان)ى دكەت ، بەلى دويرنابيينيت ژ پەيڤا ديە يان دێ يا كوردى ئانكو گوند و ئامرازێ (وك) يێ بچويككرنێ ئانكو گوندێ بچويك هاتبيت. توفيق وەهبى ژى پشتەڤانيا ڤێ چەندێ دكەت ، بەلێ سەيدا ئەمينێ ئوسمان (هەروەك جەمال بابان ژێ ڤەدگێريت) ڤێ چەندێ ب راست نزانيت ژ بەركو پەيڤا دێ ل ڤێ دەڤەرێ نا هێتە ب كارئينان و ل شوينا دێ پەێڤا (گوندە) و دوير نابينت پەيڤا (دوە يان ديە) ئانكو ديهێن چولى (كو وەك ئالف بۆ گيانەوەران دهاتە ب كارئانين) نێزيكتر بيت بو ڤێ مەرەمێ. د. فرست مەرعى د گوتارەكێدا يا ل ڤێ داويێ بەلاڤكرى دبێژيت:- ژ بەركو دهۆك دكەڤيتە ژێريا دو لونكێن چيايى يێن ناڤێ هەر ئێكى ژ وان (سەرهوك) ئانكو سەرتيژ بوويە و ناڤێ هەردويان (دوسەرهوك) بوويە و تيپێن (و،س،ر) ژ بۆ سڤك كرنێ هاتينە راكرن و بوويە (دهۆك). هەروەسان دبێژيت: ل هندەك گوندێن مەسيحيێن كلدانێن ڤێ دەڤەرێ دبژنە دهۆكێ (اتوك).

پشتى دەسپێكرنا چەرخێ زاييني يا ديار ئەوە كو دەڤەرا دهۆكێ هەتا پەيدابوونا ئيسلامێ سەر ب دەولەتا ئوشكانى و ساسانى ڤە بوويە ، پێزانينێن بەرفرهە دەربارەى ڤێ قوناغا سەدساليا چوارێ زاينى شاهەك يان ب ناڤێ (ئاخ شندۆ) حوكمدارى ل ڤێ دەڤەرێ كريە.

دهوک دبەرپەرین دیروکی دا:

ژ بەرکو ناڤێ دهۆکێ د ژێدەرێن دیرۆکیێن کەڤندا نەهاتیە دیرۆکا کەڤنا دهۆکێ پشکەکە ژ دیرۆکا کەڤنا دەڤەرا بادینان کو ئەم دکارین ب کورتی ڤان دیرۆکان ژ سێ هزار سالیا بەری زایین ڤە دیاربکەین:

- ل دەسپێکا سێ هزار سالیا بەری زایینێ دەڤەرا دهۆکێ پشکەك بوویە ژ وەلاتێ سۆپارتو وارگەهێ (سوپاریان).

- د ناڤبەرا سالێن ٢٣٧١ ـــ ٢٢٣٠ بەری زایینێ ئەڤ دەڤەرە کەتیە ژێر دەستەلانێ دەولەتا ئەکەدی.

- ژ دیماهیا سێ هزار سالیا بەری زایینێ دەڤەرا دهۆك کەتیە دەستەلاتێ خۆریان.

- ل دەسپێکا دو هزار سالیا بەری زایینێ ئاشوری ل وەلاتێ میزوپوتامیا پەیدابوونە و ل دەوروبەرێن ١٩٠٠ ب.ز دەڤەرا دۆهکێ خەلەکا ناڤبەرا وەلاتێ ئاشوریان و ئاسیا ناڤین.

- د ناڤبەرا سالێن ١٥٠٠ ـــ ١٢٧٠ ب.ز دەڤەرا دهۆکێ بوویا پشکەك ژ دەولەتا میتانی یا کوردی.

- ژ سەدسالیا چواردێ بەری زایینێ هێدی هێدی ئەڤ دەڤەرە کەتیە ژێر دەستەلانێ دەولەتا ئاشوری. دڤی سەردەمیدا شاهێ ئاشوری شیلمنصرێ ئێکێ (١٢٧٤-١٢٤٥) ب.ز د رێکا چیایێن دهۆکێ را هێرش کریە سەر وەلاتێ ئورارتو ل دەڤەرا وانێ.

- ل دەسپێکا هزار سالیا بەری زایینێ گرنگیا دهۆکێ بۆ ئاشوریان پتر لێ هاتیە و ل سەد سالیا نەهێ بەری زایینێ دەرگەهێ دهۆکا نهو بوویە سەربازگەهەکا ئاشۆری و پاشان بوویە باژێرەك و د ژێدەرێن ئاشوریدا ب (مالیاتی) هاتیە ناڤکرن ئانکو (مالتا) نهو.

- پشتی هەرفتنا دەولەتا ئاشوری ل سالا ٦١٢ ب.ز دەڤەرا دهۆکێ کەتیە ژێردەستەلانێ دەولەتا میدی یا کوردی و پاشتر ل دەوروبەرێن سالا ٥٤٦ ب.ز کەتیە ژێردەستەلاتێ دەولەتا ئەخمەنیا فارسی.

- دناڤبەرا سالێن ٣٣١-١٤٧ ب.ز و پشتی ئەسکەندەرێ مەقەونی دەست ب داگیرگرنا

وەلاتێن رۆژهەلاتی کری دەڤەرا دهۆکێ کەتیە دەست ب داگیرکرنا وەلاتێن روژهەلاتی کری دەفەرا دهۆکێ کەتیە ژێر دەستەلاتێ ئەسکەندەری و پاشتر سەرکردێن وی کو ئەڤ قوناغە ب چەرخێ (هلنتسی) دهێتە نیاسین و دناڤبەرا دهۆکێ ڤە بووینە پشکا سەرکردێ سۆپایێ ئسکەندەری (سلوقس)ی و ئەڤ قوناغە ب قوناغا دەولەتا سلوقی دهێتە نیاسین.

- د ناڤبەرا سالێن ١٤٧ ب.ز – ٢٢٥ ز دەڤەرا دهۆکێ کەتیە دەستەلاتێ دەولەتا فرتی (ئوشکانی) ئەوا ل سالا ٢٥٠ ب.ز ل خوراسان هاتیە دامەزراندن. د ڤێ قوناغێدا کوردستان ل سەر سێ دەڤەرێن خودان رەنگەگی خۆد موختاری هاتیە لێکڤەکرن و باکورێ کوردستانێ و دەڤەرا بادینان سەر ب هەرێما کوردین ڤەبوویە و دەڤەرا دۆهکێ ژی پشکەك بوویە ژ ڤێ هەرێمێ.

- ل سالا ١١٥ز ئیمبراتورێ رۆمانی (تراجان) د رێکا سوریێ را هێرش کریە هندەك وەلاتێن رۆژهەلاتی ناڤەراستێ ئەڤرو و پشتی حکومەتا ئەرمەنیا ژ ناڤبری بەرەف کەنداڤێ فارسی دایە رێ و دەست بسەر وەلاتێ ناڤبەرا دو روباران و ئادیابین و (حضر هاترا) و بابل داگرتیە. هەر وەکی محەمەد ئەمین زەکی دبێژیت ژ کەڤندا دەڤەرێن زاخۆ ، دهۆك ، ئاکرێ ل رۆژهەلاتو روبارێ دجلە ب ئادیابین دهاتنە ناڤکرن.

- د ناڤبەرا ٢٢٦ز – ٦٣٧ز دەڤەرا دهۆکێ کەتیە ژێر دەستەلانی دەولەتا ساسانی.

بەلی د هەردو قوناغێن داوییێدا ئانکو دناڤبەرا ١٤٧ ب.ز – ٦١٧ز ئەڤ دەڤەرە جهێ شەرەنێخا ناڤبەرا دەولەتێن دەڤەرێ و دەولەتا رۆمانی بوویە ، هەتا ل سالا ٦٤١ز بەراهیێن سوپایێن دەولەتا ئیسلامی گەهشتینە کوردستانێ و دەڤەرا دهۆکێ ژی بوویە پشکەك ژ وەلاتێن دەولەتا ئیسلامی.

هەروکی ژ دیرۆکنڤیس (البلاذری) دهێتە ڤەگوهاستن پشتی سەرکردێ لەشکەرێ ئیسلامی (عتبە بن فرقد) ل سالا (٢٠ مشەختی / ٦٤٦ز) دەست ب سەرباژێرێ موسل داگرتی ،

هيرشا خۆ بەرەف ژووری و رۆژهەلاتێ ژووريێ موسل دايەرێ دەست ب سەر دەڤەرێن كوردان داگرتيە ژ وانا (المعلە) مالتايێ و داسير (داسن) و ... هەژيە بێژين هەتا سالا (٤٤١ مشەختى / ١٠٤٩ز) گەلەك جاران ناڤێ مالتايێ چ وەك (معلە ، معلثايا ، مالطا) دژێدەرێن ديرۆكيدا هاتيا و بشتى وێ سالێ مالتايێ ئەو گرنگيا خو نەمايا دژێدەر و رودانان‌دا و ديارە دهۆكێ ژ ڤێ سالێ و پاشتر ئەڤ جهە گرتيە. پشتى پەيدابوونا دەولەتا ئيسلامى دەڤەرا دهۆكێ ژى وەك هەموو دەڤەرێن دى يێن كوردستانێ كەتيە ژێر دەستەلاتێ دەولەتێن ئيسلامى و ب رێكا دەستەلاتداريا مەلبەندى حوكمدارى لێ هاتيەكرن هەتا ميرگەهێن كوردى هاتينە دامزراندن. ژ وانا ميرگەها (داسنيا ژێرى) ئەوا ل سالا ٩١٦ز هاتيە دامزراندن و دهۆك مەلبەندێ ڤێ ميرگەهێ بوو و و ناڤكرنا دهۆكێ ژى ب دهۆكا داسنيان ژ ڤێ چەندێ هاتيە ڤێ ميرگەهێ هەتا سالا ١٢٣٦ حوكمدارى كريە و پاشتر ل سەر بەرماێين وێ كيرگەها (شێخان) هاتيە دامزراندن ، ئەوا دداويا ژيێ خوەدا كەتيە ژێر دەستەلاتێ ميرگەها (بادينان) يا كو ل سالا ١٢٦٢ هاتيە دامزراندن وهەتا سالا ١٨٤٢ حوكمدارى ل دەڤەرا بادينان كريە.

هەژيە ل ڤيرێ بێژين دڤى سەر دەميدا و بۆ يەكەمين جار د ژێدەرێن ديرۆكيدا ناڤێ (دهۆك) د كتێبا (دياربكريە) يا (ابو بكر الطهرانى) هاتيە ئەوا ل سالا ١٤٧٠-١٤٧١ ب زمانێ فارسى هاتيە دانان. دەمێ دەربارەى رودانێن ١٤٤٦-١٤٤٧ د پەيڤيت ئاماژە ب ناڤێ دهۆكێ دكەت.

- ژ سالا ١٤٨٦-١٨٤٢ز ڤە دهۆك سەر ب ميرگەها بادينان ڤەبوويە و پشتى هێزێن لەشكەرێ ئوسمانى د سالا ١٨٤٢ ميرگەها بادينان ژ ناڤبرى دەڤەرا گرێدان و ل سالا ١٨٥٠ بوويە ناحيە و سالا ١٨٧٣ بوويە قەزايەكا سەر ب موسل ڤە. ل ديڤ پێزانينێن د سالناما دەولەتا ئوسمانى يا ١٩٠١-١٩٠٢ دا هاتين دبێ سالێدا دهۆك قەزايەكا پلە سێ بوو وتنێ يەك ناحيە بناڤێ ناحيا مزورى هەبوو و ٩٩ گوند سەر ب دهۆكێ و ١١٦ گوند سەڤ ب ناحيا

مزوری ڤه بوون و سەرجم ٢١٥ گوند سەر ب قەزا دهۆکێ ڤەبوون. هەژیه پێژین ل دەسپێکا دامەزراندنا دەولەتا عیراقی ل سالا ١٩٢٢ پێکهاتا قازا دهۆکێ و هژمارا گوندێن وێ هەر ب ڤی رەنگی بوو.

بەلێ ل سالا ١٩٣١ ددەلێ سەرەدانا عەلی سەیدو گورانی دا بو دهۆکێ ل دیف گوتنا قائیمەقامێ دهۆکێ دهۆك ژ سێ ناحیان پێکدهات:

ناحیا دهۆك بخوه ١٠٠ گوند بوون ، ناحیا مزوری مەلبەندێ وێ ئەترووش بوو و خوەدی ٢٠٠ گوندان بوو ، ناحیا دوسکی ل مانگیشێ ٩٠ گوند دگەلدا بوون ، ئانکو سەرجەمێ گوندێن قەزایێ ٣٩٠ گوند بوون.

بەلێ ل دیڤ پەرتووکا (دلیل المصایف العراقیه) چاپا ١٩٣٤ دهۆکێ تنێ دو ناحیا هەبوون ناحیا دهۆك و ناحیا دوسکی.

- پشتی شەرێ جیهانیێ یەکێ و دامزراندنا دەولەتا عیراقێ ل سالا ١٩٢٢ یەکەمین قائیمەقامێ دەولەتا عیراقێ بۆ دهۆك هاتیه دامزراندن و وەك قەزایەکا سەر ب موسل ڤه سەرەدەری دگەل دهۆکێ هاتیەکرن ، هەتا ل ٢٧ گولانا ١٩٦٩ل دیڤ داخازا شۆرشا کوردستانێ و وەك یەك ژ بەندێن پێکهاتنا ٢٩ حوزیرانا ١٩٦٦ بریارا ب پارێزگەهکرنا دهۆکێ هاتیه دان و دهۆك بوویه پارێزگەه و یەکەمین پارێزگارێ دهۆکێ ژی عەکید صدیق ئامێدی بوو.

هەژیه ل ڤیرێ پێژین ژ دەسپێکا سەدسالیا بیستێ ڤه ب پارێزگەهکرنا دهۆکێ یەك ژ داخازێن گەلێ کورد و بزاڤا رزگاریخازا وی بوویه کو دێ ئاماژه ب چەندەکان ژ وان کەین:

ب کوردیکرنا زمانێ رەسمی ل قەزایێن زێبار ، ئاکرێ ، دهۆك و ئامێدیێ کو ئەڤرۆ پارێزگەها دهۆکێ پێکدئینن و چەسپاندنا خواندنا کوردی و دامزراندنا قائیمەقام و بەرپرسێن کورد یان کوردیزان و چەندین داخازێن دیتر پشکەك بوون ژ وێ داخازنامێ یا شیخ عەبدولسەلامێ بارزانی و هندەك مەزنێن دەڤەرێ ل سالا ١٩٠٨و ل دیڤ هندەك ژێدەران

سالا ١٩١١ ژ دهۆكێ و ل مالا شیخ نور محەمەدی نڤیسی و بلندكری بو دەستەلاتدارێن ئوسمانی ل ئەستەمبۆلێ ، هەرچەندە دڤێ داازنامێدا داخازا یەكەیەكا كارگێری یان پارێزگەهەكێ ب ناڤێ دهۆكێ نەهاتیە ، بەلێ ئەڤ داخازانامەیە و برگێن وێ رامانا رەنگە سەربەخۆییەكێ بۆ ڤان قەزان ددەت.

ل دیڤ گوتنا دیرۆكنڤیس محەمەد ئەمین زەكی ل ٦ گولانا ١٩٢١ مەندوبێ سالیێ بەریتانی ژڤان دابوو كوردان لیوا (پارێزگەها) دهۆكێ دامەزرینیت.

ل ٢٤ نیسانا ١٩٢٩ شەش نوینەرێن كورد د جڤاتا نوینەرێن عیراقێدا دخازنامەك پێشكێشی سەرۆك وەزیرێن عیراقێ و مەندوبێ سامیێ بەریتانی ل بەغدا كریە تێدا داخازادامەزراندنا لیوا پارێزگەهەكێ ژ قەزایێن كوردع یێن پارێزگەها موسل ب ناڤێ پارزگەها دهۆكێ كریە.

یەك ژ داخازێن شورشا بارزان ١٩٤٣- ١٩٤٥ یێن ل ١٩٤٤/١/٧ پێشكێشی نوێینەرێ حكومەتا مەلكیا عیراقێ كرین دامەزراندنا پارێزگەهەكو بوو قەزایێن كوردی یێن پارێزگەها موسل ب ناڤی پارێزگەها هۆك.

پشتی دەسپێكرنا شۆرشا كوردستانێ ل ئەیلولا ١٩٦١ هەتا سالا ١٩٦٩ ب پارێزگەهكرنا دهۆكێ یەك ژ داخازێن گەلێ كورد و خالێن دان و ستاندنان بوویە دگەل رژێمێن عیراقیێن وی چاخی.

پشتی ڤان كورتە پێزانینان پێدڤیە ئاماژە ب ئالیێن دی یێن دیرۆكا رەوشەنبیری و شارستانی ل دهۆكێ بكەین. ل پێشیێ ژی دێ پێژین ب درێژیا دوسەد سالێن چوویی ب تایبەت پشتی كو دهۆك كەتیە ژێر دەستێ ویلاتەتا موسل یا ئوسمانی و پاشتر پارێزگەها موسل یا عیراقێ ژ هەموو ئالیێن رەوشەنبیری و كارگێری و شارستانیڤە غەدرەكا مەزن ل دهۆكێ و دەڤەرا وێ هاتەكرن.

ژ ئالیێ رەوشەنبیری ڤە ئەگەر بەراوردەكێ د ناڤبەرا دهۆكێ و نێزكترین باژێر بۆ وێ كو موسلە بكەین دێ بینین ل سالا ١٨٤٠ یەكەمین خواندنگەهانوو ل موسلێ ژ ئالیێ قەشێن دومونیكانی هاتیە ڤەكرن و یەكەمین خواندنگەها سەرەتاییا رەسمی ل سالا ١٨٦١ ل موسلێ

هاتیە ڤەکرنو پاشتر ژی هەر دوی سەردەمیدا چوار خواندنگەهێن سەرەتایی و ناڤنچی و دواناڤنچی و لەشکری و بەرهەڤکرنا مامۆستایان لێ هاتینە ڤەکرن. بەلێ ل دهۆکێ ل دیڤ ژێدەران سالا ١٩٠٥ خواندنگەهەکا بێ سەروبەر بوویە و ژییێ وێ یێ کورت بوویە ولەوما یەکەمین خواندنگەهەکا سەرەتایی یا رێك و پێك و هەتا نهو بەردەوام ل دهۆکێ ئەوە ل سالا ١٩٢٢ یێ هاتیە دامزراندن و خواندنگەها صلاح الدین یا ئەڤرو بەدەواميا وێ یە.

ژێدەر:

١. Visit duhokgov.org

٢. مالپەری فەرمیی یی حکمەتا هەریما کوردستانی.

٣. مالپەری فەرمیی پاریزگەها دهوکی.

٤. مالپەری قەزا دهوکی.

٥. مالپەری پەروەردا دهوک .

٦. مالپەری د. فرست مەرعی ، میژوونڤیس،